

هویت‌های برنامه درسی

شرحی بر نظریه‌های استادان برنامه درسی

به کوشش:

دکتر کورش فتحی واجارگاه

استاد دانشگاه شهید بهشتی

مقدمه

برنامه درسی از شاداب‌ترین و با طراوت‌ترین رشته‌های حوزه تعلیم و تربیت است که در یک قرن اخیر با سرعتی بی‌نظیر و گستره‌ای قابل توجه در حال توسعه و تعمیق مرزهای دانش است و در این رهگذر از دستاوردهای حوزه‌های دیگر رشته تعلیم و تربیت و نیز سایر رشته‌های علمی بهره‌شایسته‌ای برده است.

شاید یکی از مهمترین ویژگی‌های این قلمرو معرفتی، دامنه و عمق دستاوردهای مفهومی است که متخصصان این رشته در قالب نظریه‌ها، دیدگاه‌ها، چشم‌اندازها و جهت‌گیری‌های برنامه درسی مطرح کرده‌اند، به‌گونه‌ای که این برداشت‌های متفاوت و البته گاه متناقض اگرچه بر بسیاری از تصمیمات و تدابیر ناظر بر فرایند تصمیم‌سازی برنامه درسی نافذ و اثرگذار بوده و نقش برجسته‌ای در تحولات برنامه‌های درسی داشته است اما از دگرسو ابهامات و سردرگمی‌های فراوانی را برای افراد علاقه‌مند به رشته برنامه درسی ایجاد کرده است.

تغییر شتابان دستاوردهای نظری در حوزه برنامه درسی اگرچه از یک سو گواهی روشن بر حقانیت نظری و علمی این رشته و زنده بودن آن در مقایسه با سایر قلمروهای معرفتی است اما از سوی دیگر به تصویر کشیدن این تحولات نیز امری دشوار و در پاره‌ای موارد مستلزم تلاشی بلند دامنه در عرصه تبیین نظریه‌پردازی برنامه درسی است.

کتاب حاضر تلاش کرده است که پاره‌ای از این تحولات جدید را به تصویر بکشد. این اثر که به‌عنوان نتیجه یک فعالیت پژوهشی برای تالیف کتاب برای مؤسسه پژوهشی برنامه‌ریزی درسی و نوآوری‌های آموزشی صورت گرفته است تلاش کرده است تا در ابتدا ترسیم نسبتاً دقیقی از تحولات رشته در فصل اول فراهم آورد. در این راستا با توجه به شبهه عنوان دقیق رشته (برنامه درسی یا برنامه‌ریزی درسی) تعاریف مختلف از برنامه درسی، انواع برنامه‌های درسی از دیدگاه صاحب‌نظران مختلف و ارتباط رشته با سایر قلمروهای علمی مطرح شده و سپس طبقه‌بندی‌های مختلف از نظریه‌ها یا نقشه‌کشی‌های حوزه برنامه درسی آمده است و در نهایت طبقه‌بندی پانیار و دیگران (۱۹۹۵) که در کتاب (فهم برنامه درسی) به‌عنوان اثری بی‌مانند و محوری آمده است مورد توجه و تأیید قرار گرفته است.

همانطور که در محتوای کتاب در فصل اول آمده است، این اثر به طرز ویژه‌ای چارچوب پانیار و دیگران را به‌عنوان جامع‌ترین برداشت و شرح و بسط از نظریه‌های برنامه درسی پذیرفته و در چارچوب آن ضمن انعکاس ایده‌های اصلی این اثر سعی در معرفی نظریه‌های برنامه درسی معاصر داشته است. اما نکته حائز توجه اینکه:

در معرفی دیدگاه‌ها یا هویت‌های عمده علاوه بر نظرات پاینار از آثار مختلف، متعدد و جدید استفاده شده است که بسیاری از آنها متأخر و جدیدتر از کتاب "فهم برنامه درسی" پاینار و دیگران (۱۹۹۵) است. در مواردی که از این اثر استفاده شده عمدتاً به آن ارجاع شده است.

تفاوت برجسته کتاب حاضر با کتاب فهم برنامه درسی پایناران است که پاینار ضمن معرفی قلمروها یا زمینه های متعدد یعنی قلمروهای دیگری به غیر از آنچه که در کتاب حاضر مدنظر است (تاریخی، سازمانی، نژادی، دینی و...) در سه محور تحولات برنامه درسی را به تصویر کشیده است. این محورها عبارتند از تاریخ نهادها و مؤسسات برنامه درسی در جهان، تاریخ تحولات نظریه‌های برنامه درسی و تاریخ برنامه درسی در نظام آموزشی عمدتاً آمریکا. درحالی که در حال اثر حاضر تنها تاریخ نظریه‌های برنامه درسی با محوریت استادان برنامه درسی مورد توجه بوده است. در این راستا ابتدا سعی شده در معرفی هر کمپ فکری، ابتدا آن نظریه یا دیدگاه معرفی و سپس اندیشمندان آن دیدگاه بطور جامع و فراتر از آنچه که مدنظر پاینار و دیگران بوده است برای جامعه ایران معرفی شود. برای مثال برای هر اندیشمند ابتدا شرح حال ویژه‌ای آمده است، از طریق جستجوهای اینترنتی، عکس و مشخصات وی آمده تا خواننده ارتباط بهتری با اندیشمند ذیربط برقرار کند و عمدتاً آدرس ایمیل و وبسایت استادان که عمدتاً در قید حیات هستند آمده است. در راستای تکمیل اثر حاضر که اقدامات زیر در دستور کار است:

الف. آماده‌سازی جلد ویراسته و بازبینی شده اثر حاضر با نام جدید استادان برنامه درسی که هم اکنون مراحل نهایی را طی می‌کند و در آن دوران‌های مختلف نظریه برنامه درسی از جمله نوفهم‌گرایی مورد بحث قرار گرفته است

ب. آماده‌سازی جلد دوم کتاب حاضر تحت عنوان استادان برنامه درسی (هویت ایرانی) که دو آن نسل‌های مختلف استادان برنامه درسی معرفی و مورد نقد و بررسی قرار گرفته است. این اثر هم‌اکنون مراحل آماده‌سازی را سپری می‌کند.

امید است اثر حاضر مورد توجه همکاران و بویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی قرار گیرد.

کوروش فتحی و اجازگار

پاییز ۱۳۸۹

تهران

CURRICULUM IDENTITIES:

An introduction to contemporary theories
of curriculum professors

Kourosh. Fathi Vajargah Ph.D.
Shahid Beheshti University

ISBN-978-964-970-100-4

9 789649 701004

